

DOI: <https://doi.org/10.18524/2519-2523.2024.19.317299>

УДК 929.532-055.5/.7(477.53)“1764”

STRUCTURE AND TYPOLOGY OF FAMILY IN THE PALANKA'S TOWN NOVYI KODAK IN 1764 YEAR

Sviatoslav Chyruk

PhD (History)

Director for Research

Municipal Enterprise

“Museum of Dnipro City History”

of Dnipro City Council,

63B Milman St, Dnipro, 49049,

Ukraine

ORCID iD:

<https://orcid.org/0000-0002-7008-4110>E-mail: sczyruk@gmail.com

Citation:

Chyruk, S. (2024) Structure and typology of family in the palanka's town Novyi Kodak in 1764 year, *Chornomors'ka mynuvshyna: transactions of Department of Cossack History in the South of Ukraine*, 19, pp. 9–17.

Submitted: 22.09.2024

Abstract

Structure features of different social groups in the Zaporizhian town Novyi Kodak (New Kodak) in 1764 year are analyzed. Actuality is related with special life conditions on the South of Ukraine during the period of Nova Zaporizka Sich (New Zaporizhian Host). These conditions could make an influence on the creation of separate family model in this region. Analysis of historiography testified that argued questions did not explored apart before. Spovidnyi rozpys (Confessional list) of the town Novyi Kodak by 1764 year were used as the main source. As the main research methodology were used classification of family structures according to Peter Laslett's typology and analyzing of other criteria like: number of generations in the family; fertility index; number of children in the family; share of families with servants and servants. Obtained indicators were compared with the corresponding ones for Hetmanschyna (Left-Bank Ukraine) by the same period.

Author makes the conclusion that families on the territory of Volnosti Viiska Zaporizkogo [Liberties of the Zaporizhian Host] in the town Novyi Kodak were differed from families in Hetmanate. Family size was smaller than in Hetmanate (on average – 5 people, not 9.2) and percent of nuclear families were higher (64% versus 43.2%). In contrast to the Hetmanschyna, in Zaporizhzhia the Cossacks preferred simple families to complex ones (84.6% versus 31.9%). In addition, in Novyi Kodak there were much more so called “mansion people” and servants (3.7 versus 0.2), and they more often had their own families.

The above facts can be explained by: a) a large land fund on the colonized territory, b) the distribution of land by the Kish administration and not by the inheritance of land by children. Together these factors created an economic opportunities to make the new families and eliminated the need to live with parents. That's why these factors increased the share of nuclear families. The larger share of “mansion people” and servants could be related both to greater wealth compared to the Hetmanate, and to a greater need for additional labor due to smaller family sizes.

Key words: historical demography, Zaporizhian Cossacks, family history, Southern Ukraine, Modern period.

СТРУКТУРА ТА ТИПОЛОГІЧНИЙ ПОДІЛ РОДИН В ПАЛАНКОВОМУ МІСТІ НОВИЙ КОДАК НА 1764 Р.

Святослав Чурук

Кандидат історичних наук,
Заступник директора з наукової роботи
КП «Музей історії Дніпра» ДМР
вул. Мільмана 63Б, м. Дніпро, 49049,
Україна
ORCID iD:
<https://orcid.org/0000-0002-7008-4110>
E-mail: sczyruk@gmail.com

Цитування:

Чурук С. Структура та типологічний поділ родин в паланковому місті Новий Кодак на 1764 р. *Чорноморська минувшина* : зап. Від. історії козацтва на півдні України : зб. наук. пр. / за ред. В. А. Смоля. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2024. Вип. 19. С. 9–17.

Отримано: 22.09.2024
0,7 д.а.

Новий Кодак) відрізнялася від родини у Гетьманщині. Розмір родин був меншим (в середньому – 5 осіб, а не 9,2), а відсоток простих родин – вищим (64% проти 43,2%). На відміну від Гетьманщини, на Запоріжжі козацький стан віддавав перевагу простим родинам, а не складним (84,6% проти 31,9%). Окрім того, в Новому Кодаку спостерігалось набагато більше слуг та дворових (3,7 проти 0,2), і вони частіше обзаводились власною родиною.

Вищезазначені факти можна пояснити: а) значним земельним фондом на колонізований території, б) розподілом землі кошевою адміністрацією, а не успадкуванням землі дітьми, що разом створювало економічні можливості для утворення нових родин та усувало потребу жити з батьками, а отже збільшувало частку простих родин. Більша частка дворових та слуг могла бути пов'язана як з більшою заможністю у порівнянні з Гетьманщиною, так і з більшою потребою в додаткових робочих руках через менший розмір родин.

Ключові слова: історична демографія, запорозькі козаки, історія родини, Південна Україна, Новий час.

Структурні особливості, а також типи родин, які виокремлюють на їх основі, є важливими проявами соціально-економічних умов життя певного соціуму та культури, яка йому притаманна. З одного боку, ці відомості є самоцінними, оскільки повідомляють інформацію про сімейні стосунки, умови відтворення населення та побут в певному регіоні. З іншого боку, вони є лакмусом економічної, соціальної та культурної поведінки населення. Дослідниками було виявлено регіональні відмінності у співвідношенні різних типів родинних структур, їхній зв'язок з різними системами спадкування землі, особливостями оподаткування, культурно-релігійними нормами тощо [18, р. 269–318].

Набір перелічених факторів, які впливали на типи родинних структур робить потенційно цікавим дослідження структури родини на території Вольностей Війська Запорізького періоду Нової Січі (1734–1775 рр.), оскільки в регіоні в зазначений період існувала ціла низка особливостей, котрі потенційно могли сформувати свою, особливу

Анотація

У статті аналізуються структурні особливості родин різних суспільних груп у запорізькому місті Новий Кодак станом на 1764 р. Актуальність пов'язана з існуванням специфічних умов життя на Півдні України за часів Нової Запорізької Січі, які потенційно могли вплинути на формування окремої моделі родини. Аналіз історіографії засвідчив, що дані аспекти раніше окремо не вивчалися. В якості основного джерела використано сповідний розпис Нового Кодаку за 1764 р. Методологія дослідження полягає в аналізі родинних структур згідно з типологією Пітера Леслетта, а також інших критеріїв, таких як: кількість поколінь у родині; індекс дітності; кількість дітей в родині; частка родин з дворовими та слугами. Отримані показники порівнюються із відповідними результатами Гетьманщини за той самий період.

Автор дійшов висновку, що родина на теренах Вольностей Війська Запорізького (в місті

модель родини. Серед них можна зазначити: відсутність кріпацтва, тимчасове користування земельними наділами за ордерами з Січі, особливе становище жінки на фронтірі [17, с. 223–235], наявність особливого, «козацького» православ'я [7], повинності притаманні виключно Запорозьким Вольностям, специфічне ставлення до одруженого козацтва (т. зв. «гніздюків») [13] тощо.

Зручним об'єктом для такого дослідження може бути великий населений пункт, який водночас був торговельним та адміністративним центром. Одним із найбільших населених пунктів регіону в цей період було паланкове місто Новий Кодак. Розташоване у північній частині «Вольностей», місто стало прихистком для багатьох втікачів з Гетьманщини [9, с. 120-136], а значить було багатостановим. Наявність потужної паланкової адміністрації робило його безпосереднім об'єктом демографічної політики Коша, а отже – яскравим зразком притаманної Січі демографічної поведінки та родинних структур. Найбільш повні та точні відомості стосовно родинних структур в даному населеному пункті маються за період 1760-х років [3; 15].

Дослідження типів родив в залежності від їх структури в Україні проводились Миколою Крикуном [5], Іриною Ворончук [2], Юрієм Волошином [1], Олександром Сакало [10; 11] та іншими – для різних регіонів України (Житомирщина, Волинь, Гетьманщина). Окремі розвідки для іноземних колоністів на Півдні України здійснювались Дмитром Мешковим [8, с. 163–179] та Святославом Чируком [16]. Спеціальних досліджень, присвячених структурі та типології родин на території Вольностей Війська Запорозького раніше не проводилось. Тим не менш, деякі аспекти, які могли впливати на сімейну поведінку та структуру родин у Вольностях Запорізької Січі можна знайти в дослідників, які приділяли увагу звичаям та побуту на Січі та колонізації краю, зокрема: Михайла Слабченка [13], Володимира Голобуцького [4] та Олега Репана [9] та ін.

Метою статті є аналіз структурних особливостей родин Вольностей Війська Запорозького на прикладі міста Новий Кодак у 1760-х роках.

Основними джерелами дослідження є сповідні розписи Старокодацької наміснії, які містять матеріали по Новому Кодаку [3]. Перш за все – сповідний розпис за 1764 рік, який відображає найбільш повні відомості стосовно кількості населення [15]. Внутрішня структура джерела та наявна в ньому інформація стосовно членів господарства (можливість визначити голову господарства, тип спорідненості інших членів родини з головою господарства, вік, соціальний статус членів домогосподарства) дозволяє розцінювати його як джерело придатне для аналізу типів родин та родинних структур.

В основу аналізу покладено типологію родини Пітера Леслетта та Кембриджської групи [6]. Відповідно до цієї класифікації виділяють п'ять основних типів родинних домогосподарств: 1) самотні (solitaries); 2) без сімейного ядра (no family); 3) прості або нуклеарні домогосподарства, що складаються з подружжя та дітей (nuclear family); 4) розширені домогосподарства, які включають також інших родичів (extended family); 5) складні або мультифокальні господарства, які складаються з кількох простих родин (multiple family) [1, с. 204–205; 12, с. 7–15; 6]. Слід зазначити, що аналіз типології родин нами застосовується не для господарств (господарство або двір могло включати також слуг та інших мешканців), а саме для родин, споріднених кровним рідством. Окрім того, використовуючи дану типологію родин, ми не ставимо за мету перевірку гіпотези про східний та західний типи родин в Європі, для чого, зазвичай, використовувалась дана типологія, оскільки виходимо із припущення, що структура родин, перш за все обумовлена соціально-економічними, а не культурними чинниками.

Аналіз моделі родин також доповнено соціально-демографічними аспектами, як це зроблено у працях Юрія Волошина: 1) аналізом поколінь родин; 2) індексом дітності; 3) кількістю дітей в родині; 4) аналізом частки родин з дворовими та служителями; 5) компаративним аналізом наведених показників між представниками різних соціальних станів.

Висновок про особливості запорозьких родин робиться на основі порівнянь із відповідними показниками Гетьманщини (на прикладі Пирятинської протопопії).

Згідно зі сповідними розписами, населення Вольностей Війська Запорізького, у тому числі – Нового Кодаку, як і Гетьманщини, складалося з трьох станів: духовенства, козацтва та посполства. Окрім того, також існували соціальні групи – дворові (підсусідки) та служителі. Останні могли бути наявні в родинах представників будь-якого стану, але, зазвичай, в різному співвідношенні.

В Новому Кодаку в цілому, ми бачимо, що господарств зі служителями було досить мало – 7%. Переважали господарства з дворовими людьми (73%). Ще 20% господарств не мали у своєму складі ані дворових, ані служителів [14].

Найбільший відсоток господарств зі служителями (26%) спостерігався серед козацтва. Серед посполитих служителів було дуже мало (4,8%), а серед духовенства вони не фіксувалися зовсім. Домінували господарства з дворовими людьми (підсусідками). Найбільша їх частка мала місце серед посполства (79%). Серед духовенства частка господарств з дворовими була меншою, і становила 50%, а серед козацтва – 40% [14].

Найбільша частка господарств, в яких не було ані служителів, ані дворових спостерігалася серед духовенства (50%). Достатньо багато їх спостерігалася і серед козацтва (33%), а найменше – у посполитих (16%) [14].

Якщо порівнювати між собою середню кількість дворових у господарстві, то найбільше дворових (6,5 осіб) спостерігалася в домогосподарствах посполитих. Дещо менше дворових (5,2 особи) перепадало на домогосподарство козаків, а найменше (4 особи) – на господарство в духовенства. Що ж до служителів, то тут картина була протилежною. Найчисельнішими (3,8 осіб на домогосподарство) були служителі в козацтва. Трохи менше (3,6 особи на домогосподарство) їх було у посполитих, а у духовенства, як вже зазначалося, цей соціальний прошарок взагалі не зустрічався [14] (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Розподіл дворових та служителів у господарствах різних соціальних станів.
Новий Кодак, 1764 р., %.**

	господарства з дворовими, %	господарства зі служителями, %	господарства без дворових і служителів, %	Середня кількість дворових у господарстві	Середня кількість служителів у господарстві
Духовенство	50	0	50	4	0
Козацтво	40	26,7	33,3	5,2	3,8
Посполство	79	4,8	16,2	6,5	3,6
Загалом	73	7,1	19,8	6,3	3,7

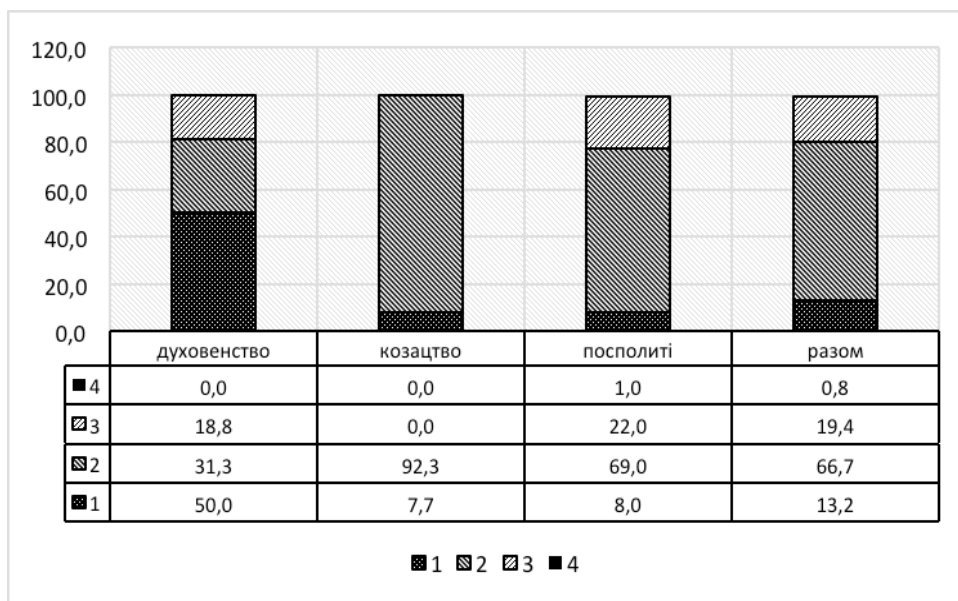
Людність родин (тобто – кількість людей у родині) або «середнє залюднення господарств» в Новому Кодаку серед власників господарств в середньому становила 5 осіб (серед духовенства – 3, козаків – 5 та посполитих – 5). У середовищі дворових вона була дещо меншою, і становила 4 особи (серед дворових, які жили в господарствах духовенства були виключно самотні люди). Такий же показник (4 особи) спостерігався і серед дворових в господарствах козаків, а серед дворових в господарствах посполитих він дорівнював 5-ти [14].

У розрізі поколінного складу родин, домінували двопоколінні родини (67%) [14], що збігається з висновками Ю. Волошина по Гетьманщині [1, с. 202]. Найменше було чотирьох поколінних родин (1%). Цікавим є розподіл родин з різним складом поколінь між станами. Чотирьох покоління родини були представлено виключно серед посполитих. Двопоколінні родини становили абсолютну більшість (92%) серед козацької верстви. Найбільше однаків (50%) зустрічаємо в середовищі духовенства, тоді як серед козаків і посполитих вона була невеликою і сталою (близько 8%). Частка трьох поколінних родин була майже однаковою

серед духовенства і посполитих, але була повністю відсутня серед козацтва [14] (див. Діаграму 1).

Діаграма 1

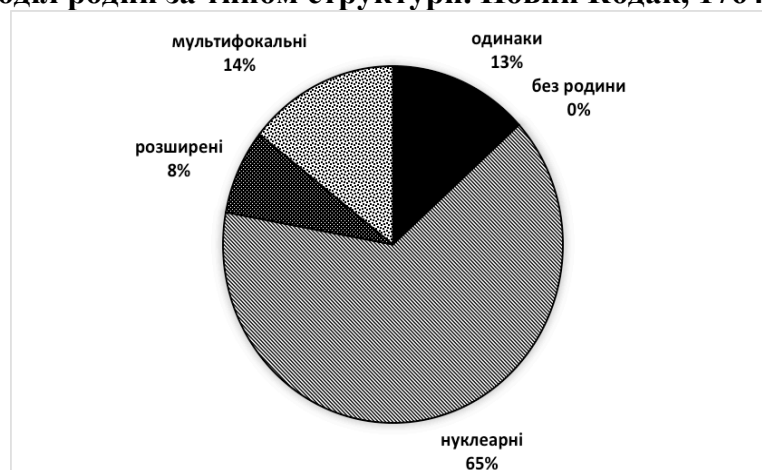
Частка родин з різною кількістю поколінь у станових групах

За типом структури переважали нуклеарні родини (65%). Складних мультифокальних родин та однаків було практично порівну (14% та 13% відповідно). Дещо меншою була частка розширених сімей (8%), а родини, які не мали в якості ядра шлюбної пари, і склалися б з різних родичів (категорія «без родини») були взагалі відсутні [14] (див. Діаграму 2).

Діаграма 2

Розподіл родин за типом структури. Новий Кодак, 1764 р., %.

Існували відмінності в розподілі типів родин серед різних верств населення. Серед духовенства частка мультифокальних та розширених сімей була рівною (18,8%). Мультифокальних родин було менше (12,5%), а домінували одинаки (50%), головним чином – псаломщики та дячки. Серед козацтва переважали нуклеарні родини (84,6%). Розширених та мультифокальних родин було небагато (по 7,7%), а однаків не спостерігалось зовсім. Посполиті також демонстрували превалювання нуклеарних родин (64%), утім відсоток мультифокальних родин серед цієї верстви був найбільшим (27%), розширених сімей було небагато (9%), а однаків не спостерігалось [14] через тотальну шлюбність (див. Табл. 2).

Таблиця 2

Типи родин серед різних верств населення. Новий Кодак, 1764 р., %

	нуклеарн і	розширен і	мультифокальн і	одинак и
козацтво	84,6	7,7	7,7	0,0
поспольств о	64,0	9,0	27,0	0,0
духовенств о	18,8	18,8	12,5	50,0
дворові	77,6	6,7	8,2	7,5
служителі	13,0	0,0	0,0	87,0
разом	64,7	7,7	14,3	13,3

Серед дворових та служителів переважали одинаки (7% та 87% відповідно) та прості, нуклеарні родини (78% та 13% відповідно). Ймовірно, саме високий відсоток нуклеарних родин серед дворових та служителів позначився на домінуванні цього типу родини серед населення в цілому, хоча загалом серед представників різних станів більшість становили мультифокальні родини. Серед дворових в цілому спостерігалось більше розмаїття типів родин, тоді як у служителів існували тільки нуклеарні родини або самотнє життя [14].

Обрахунок індексу дітності (відношення кількості дітей у віці 0-14 років до кількості шлюбоздатних жінок у віці 15-49 років) та кількість дітей в родині (відношення кількості дітей у віці 0-14 років до кількості родин певного стану), продемонстрував, що другий показник у Випадку Запорозьких Вольностей в середині XVIII ст. є більш об'єктивним, особливо для таких категорій як дворові (підсусідки) та служителі. Це пов'язано із тим, що чимало дітей виступало в ролі самостійних працівників [14]. Можна припустити, що дані стани частково виконували роль опіки за сиротами. Саме цією обставиною, а не бажанням обзаводитися дітьми, пояснюються високі коефіцієнти дітності для цих станів (див. Табл. 3).

Таблиця 3

Дітність за станами та соціальним статусом. Новий Кодак, 1764 р.

	Середня кількість дітей в родині	Індекс дітності
Духовенство	1,67	0,92
Козацтво	2,4	1,37
Поспольство	2,9	1,04
Дворові	2,6	1,9
Служителі	1,2	3,5
Разом	2,05	1,36

Результати дослідження демонструють, що людність родин в Новому Кодаку була меншою аніж в Пирятинській протопопії Гетьманщини (5 проти 9,2) [1, с. 191] та меншою ніж на Правобережній Україні в цей час (5 проти 9,6-9,9) [1, с. 193]. При цьому, вона була меншою для всіх прошарків суспільства [1, с. 194].

За спостереженнями Ю. Волошина, дворові найчастіше зустрічалися в козацьких домогосподарствах, але показник їхньої середньої залюдненості для цього стану був доволі незначним – 0,6 [1, с. 197], хоча окремі парафії були винятком, і там він досягав значення 4,6 [1, с. 198]. У випадку Нового Кодаку кількість дворових у господарствах козаків становила 5,2, і вона була меншою за кількість дворових у господарствах посполитих (6,5) [14]. Суттєві відмінності спостерігалися також у кількості слуг у господарстві. В Новому Кодаку їх було

значно більше (середній показник залюдненості господарства – 3,7) [14], аніж в Гетьманщині (середній показник залюдненості – 0,2) [1, с. 200]. Цікаво, що якщо в Гетьманщині найбільше слуг було в родинх духовенства (0,6), менше – у козацтва (0,2), і ще менше – у посполитих (0,1) [1, с. 200], то в Новому Кодаку слуги домінували в родинх козаків (3,8), трохи менше їх було в родинх посполитих (3,6), а в родинх духовенства вони взагалі не зустрічалися [14].

Як і в Гетьманщині, в Новому Кодаку також домінували двопоколінні родини, частка яких (66%) [14] була приблизно такою ж як і в Пирятинській протопопії (62%) [1, с. 201–202]. Утім, існували розбіжності в розподілі поколінь між станами. Якщо для посполитих у Гетьманщині та Новому Кодаку показники майже збігалися із варіацією в кілька відсотків, то родини козацтва і духовенства мали зовсім інший поколінний склад. На відміну від Гетьманщини, де серед козацтва в значній мірі були представлені трипоколінні родини (38,4%), і навіть незначна частка чотирьох поколінних родин [1, с. 202], в Новому Кодаку їх не було зовсім [14]. При цьому частка двопоколінних родин (батьки із дітьми) серед цієї верстви була набагато вищою (92,3%) [14] ніж у Гетьманщині (56,3%) [1, с. 202]. Дещо вищою була і частка однопоколінних родин (шлюбна пара без дітей) (7,7% проти 2,1%). Серед родин духовенства в Новому Кодаку домінували однопоколінні сім'ї (більше ніж у Гетьманщині на 21,6%), тоді як двопоколінних родин навпаки було значно менше (на 28,2%) [14; 1, с. 202].

Між Пирятинською протопопією і Новим Кодаком також існувала суттєва відмінність між часткою простих та складних родин. Нуклеарних сімей в Новому Кодаку було набагато більше (65% проти 43%) [14; 1, с. 214], а мультифокальних, навпаки, суттєво менше (14% проти 40%) ніж в Гетьманщині [14; 1, с. 214], хоча по інших категоріях родин показники практично збігалися. Величезні відмінності в структурі родин спостерігалися серед козацтва, оскільки в Новому Кодаку прості або нуклеарні родини становили абсолютну більшість на відміну від Пирятинської протопопії (84,6% проти 31,9%) [14; 1, с. 214]. Їх також було більше і серед посполитих (64% проти 54,3%) [14; 1, с. 214]. У той же час їхня частка серед духовенства в Новому Кодаку була меншою за Гетьманщину (18,8% проти 54,2%) [14; 1, с. 214], а частка одинаків – більшою (50% проти 26,3%) [14; 1, с. 214]. Значний відсоток (68,2%) нуклеарних родин в Новому Кодаку також був представлений серед дворових і слуг на відміну від Пирятинської протопопії (35,3%) Гетьманщини, де їх до того ж було значно менше ніж в Новому Кодаку [14; 1, с. 178-182]. Утім, слід враховувати, що нуклеарні родини в Новому Кодаку превалювали серед дворових (77,6%), тоді як серед слуг більшість становили одинаки (86,9%) [14].

Дане пілотне дослідження продемонструвало, що родина на теренах Вольностей Війська Запорізького (на прикладі міста Новий Кодак) відрізнялася від родини на території Гетьманщини. У Вольностях родини були меншими ніж у Гетьманщині (5 проти 9,2) хоча, як і в Гетьманщині, переважно – простими (нуклеарною) та двопоколінними. Розмір частки нуклеарних родин у Вольностях та Гетьманщині також відрізнявся. Відсоток простих родин на Запоріжжі (64,7%) був значно вищим ніж в Гетьманщині (43,2%), а особливо – серед козацтва (84,6% проти 31,9%). Це збігається із припущенням, про прямий зв'язок між кількістю землі і кількістю простих господарств. Зокрема, про те, що на прикордонних територіях, де землі було більше, нуклеарні родини домінували [18, р. 221].

Цікаво, що за спостереженнями Ю. Волошина, козаки були єдиною верствою суспільства в Пирятинській протопопії Гетьманщини, в якій домінували мультифокальні родини (61,7%) [1, с. 214], тоді як в Новому Кодаку козаки явно віддавали перевагу простим сім'ям (84,6%), а частка мультифокальних була незначною (7,7%). Одна з найбільших відмінностей в структурі родин Нового Кодаку та Пирятинській протопопії Гетьманщини полягала у частці дворових та служителів, яких в Новому Кодаку було значно більше – показник середньої залюдненості господарства представниками цієї соціальної верстви становив 3,7 проти 0,2 у Гетьманщині. При цьому слуги в Новому Кодаку, на відміну від Гетьманщини, зустрічались, головним чином, в козацьких родинх. Відсоток нуклеарних

родин серед дворових та слуг також був значно вищим ніж у Гетьманщині (68,2% проти 35,3%). Це може свідчити про те, що на Запоріжжі цій категорії людей було легше обзавестись родиною з економічних міркувань аніж у Гетьманщині. При цьому, власні родини, переважно, мали дворові, тоді як стан служителів в Новому Кодаку нерідко використовувався в якості своєрідної форми опіки над сиротами, оскільки значну частку представників цієї верстви становили діти обох статей до 14 років включно.

Можна прийти до висновку, що родина на Запоріжжі значною мірою відрізнялася від родини у Гетьманщині через різні умови життя козацького стану, а також наявність на Запоріжжі значного прошарку прийшлих людей, які адаптувалися через службу та (головним чином) як дворові. Домінування простих двопоколінних сімей серед козацтва свідчить про те, що діти не залишалися жити з батьками, зокрема й через те, що не наслідували землю, а отримували її за службу. У той же час наявність серед них значної частки служителів говорить про більшу заможність цього стану, потребу в робочих руках через нестачу власних ресурсів.

Джерела та література:

1. Волошин Ю. Парафіяльна спільнота. Пирятинська протопопія другої половини XVIII ст. (соціально-історичний та історико-демографічний виміри). Львів: Укр. катол. ун-т, 2023. 420 с.
2. Ворончук І. Населення Волині в XVI - першій половині XVII ст.: родина, домогосподарство, демографічні чинники: монографія. Київ: ПП «вид-во «Фенікс», 2012. 712 с.
3. Гісцова Л. Сповідна книга Старокодацької Запорозької хрестової намістії 1766 року як джерело до вивчення історії поселень вольностей військових. Січеславський альманах. 2006. № 2. С. 20–27.
4. Голобуцький В. О. Запорізька Січ в останні часи свого існування 1734-1775. Київ: Видавництво Академії наук УРСР, 1961, 416 с.
5. Крикун М. Населення домогосподарств у Житомирському повіті Київського воєводства 1791 року. *Україна модерна*. 2001. № 6. С. 25–46.
6. Леслетт П. Семья и домохозяйство: исторический подход. *Брачность, рождаемость, семья за три века*: Сборник ст. / ред.: А. Вишневого, И. Кон. Москва, 1979. С. 132–157.
7. Лиман І. Церковний устрій Запорозьких Вольностей (1734 - 1775): монографія. Запоріжжя: РА “Тандем-У”, 1998. 180 с.
8. Мешков Д. Життєвий світ причорноморських німців (1781-1871): монографія. Київ: ТОВ “Вид-во “Кліо””, 2017. 464 с.
9. Репан О., Старостін В., Харлан О. Палімпсест. Коріння міста: поселення XVII-XVIII століть в історії Дніпропетровська. Київ: Укр. пропілеї, 2008, 269 с.
10. Сакало О. Домогосподарства сільського населення Гетьманщини в другій половині XVIII століття: типологія і структура (на прикладі сіл Яблунівської сотні Лубенського полку). *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2008. Т. 16. С. 17–40.
11. Сакало О. Є. Типологія і структура домогосподарств сільського населення гетьманщини другої половини XVIII ст.: на прикладі Лубенського полку: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2011. 22 с.
12. Семья, дом и узы родства в истории / ред.: Д. Александров та ін. Санкт-Петербург: Алетей, 2004. 285 с.
13. Слабченко М. Паланкова організація Запорозьких Вольностей (Організація господарства України від Хмельниччини до світової війни). *Праці Комісії для вивчення історії західно-руського та українського права ВУАН*. 1929. Т. 5, № 2. С. 159–252.
14. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. Ф.127, оп.1016, спр. 638, арк. 81-110 зв.
15. Чирук С. В. Сповідні розписи Старокодацької намістії 1760-х років як джерела з історичної демографії Нового Кодаку. *Universum Historiae et Archeologiae*. 2023. Vol. 6 (31) (рукопис)
16. Чирук С. Модель шлюбності та родинної структури у середовищі лютеранських селян на Півдні України XIX ст. www.historians.in.ua. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2526-svyatoslav-chiruk-model-shlyubnosti-ta-rodinnoji-strukturi-u-seredovishchi-lyuteranskikh-selyan-na-pivdni-ukrajini-khikh-st> (дата звернення: 21.07.2024).

17. Чорновол І. Компаративні фронтири: світовий та вітчизняний вимір: монографія. Київ: Критика, 2011. 374 с.
18. Szoltysek M. Rethinking East-Central Europe: family systems and co-residence in the Polish-Lithuanian Commonwealth. Contexts and analyses. Bern: Peter lang, 2015. 1061 p.

References:

1. Voloshyn, Yu. (2023) *Parafialna spilnota. Pyriatynska protopopiia druhoi polovyny XVIII st. (sotsialno-istorychnyi ta istoryko-demohrafichnyi vymiry)*. Lviv. [in Ukrainian].
2. Voronchuk, I. (2012) *Naseleння Volyni v XVI – pershii polovyni XVII st.: rodyna, domohospodarstvo, demohrafichni chynnyky: monohrafiia*. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Histsova, L. (2006). Spovidna knyha Starokodatskoi Zaporozkoi khrestovoi namistii 1766 roku yak dzherelo do vyvchennia istorii poselen volnosteri viiskovykh. *Sicheslavskiy almanakh*, 2, s. 20–27. [in Ukrainian].
4. Holobutskiy, V. (1961) *Zaporizka Sich v ostanni chasy svoho isnuvannia 1734-1775*. Kyiv. [in Ukrainian].
5. Krykun, M. (2001) Naseleння domohospodarstv u Zhytomyrskomu poviti Kyivskoho voievodstva 1791 roku. *Ukraina moderna*, 6, s. 25–46. [in Ukrainian].
6. Leslett, P. (1979). Semia y domokhoziaistvo: ystorycheskyi podkhod. V: A. Vyshnevskoho, Y. Kon red. *Brachnost, rozhdaemost, semia za try veka: Sbornyk st.*, s. 132-157. [in Russian].
7. Lyman, I. (1998) *Tserkovnyi ustrii Zaporozkykh Volnosteri (1734 – 1775)*. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].
8. Meshkov, D. (2017) *Zhyttievyi svit prychornomorskykh nimtsiv (1781-1871)*. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Repan, O., Starostin, V., Kharlan, O. (2008) *Palimpsest. Korinnia mista: poseleння XVII-XVIII stolit v istorii Dnipropetrovska*. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Sakalo, O. (2008) Domohospodarstva silskoho naseleння Hetmanschyny v druhoi polovyni XVIII stolittia: typolohiia i struktura (na prykladi sil Yablunivskoi sotni Lubenskoho polku). *Naukovi zapysky. Zbirnyk prats molodykh vchenykh ta aspirantiv*, 16, s. 17–40. [in Ukrainian].
11. Sakalo, O. Ye. (2011) *Typolohiia i struktura domohospodarstv silskoho naseleння hetmanschyny druhoi polovyny XVIII st.: na prykladi Lubenskoho polku* [Typology and structure of Hetmanat rural population households in the second part of XVIII cen.: on the Lunenskyi polk example]. *Abstract of Candidate thesis*. Abstract of PhD thesis, Kyiv. [in Ukrainian].
12. Aleksandrov, D. & others. (2004) *Semia, dom y uzy rodstva v istorii*. St-Peterburh. [in Russian].
13. Slabchenko, M. (1929). Palankova orhanizatsiia Zaporozkykh Volnosteri (Orhanizatsiia gospodarstva Ukrainy vid Khmelnychchyny do svitovoi viiny. V: *Pratsi Komisii dlia vyuchuvannia istorii zakhidno-ruskoho ta ukrainskoho prava VUAN*, vol. 5, № 2, s. 159–252. [in Ukrainian].
14. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy*, m. Kyiv. (Ukrayina). [Central State Historical Archive of Ukraine, Kyiv City. (Ukraine)]. F.127 (Kyivska dukhovna konsystoriia, m. Kyiv) [Kyiv Spiritual Consistory, Kyiv City], op.1016, spr. 638 (Spravy zminu virospovidan; pro ukladannia shliubiv mizh osobamy riznoho virovyznannia; pro pryznachennia epitymii; pro vidkryttia parafialnoi shkoly dlia khlopchykiv u s. Cherniakhiv Kyivskoho povitu ta in.) [Change of religion; on concluding marriages between persons of different faiths; on the appointment of penances; about the opening of a parish school for boys in the village Chernyakhiv of Kyiv County and others.], ark. 81-110 zv. [in Russian].
15. Chyruk, S. V. (2023). Spovidni rozpysy Starokodatskoi namisnii 1760-kh rokiv yak dzherela z istorychnoi demohrafii Novoho Kodaku. *Universum Historiae et Archeologiae*. 2023, vol. 6 (31) (rukopys). [in Ukrainian].
16. Chyruk, S. V. (2018). Model shliubnosti ta rodynnoi struktury u seredovyschchi liuteranskykh selian na Pivdni Ukrainy XIX st. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2526-svyatoslav-chiruk-model-shlyubnosti-ta-rodinnoji-strukturi-u-seredovishchi-lyuteranskikh-selyan-na-pivdni-ukrajini-khikh-st> (Accessed 21 July 2024) [in Ukrainian].
17. Chornovol, I. (2011). *Komparatyvni frontyry: svitovyi ta vitchyzniani vymir*. Kyiv. [in Ukrainian].
18. Szoltysek, M. (2015). *Rethinking East-Central Europe: family systems and co-residence in the Polish-Lithuanian Commonwealth. Contexts and analyses*. Bern. [in English].